

Bakalářská práce

Arcimboldo v Montessori škole aneb poznáváme umění

Studijní program:

B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy

Autor práce:

Alexandra Macková

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Arcimboldo v Montessori škole aneb poznáváme umění

<i>Jméno a příjmení:</i>	Alexandra Macková
<i>Osobní číslo:</i>	P21000620
<i>Studijní program:</i>	B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra primárního vzdělávání
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cíl: Vytvořit soubor tvůrčích aktivit a Montessori pomůcek pro činnost v MŠ na základě tvorby Giuseppeho Arcimbolda.

Požadavky:

- studium odborné literatury;
- vytvoření pomůcek pro činnost v MŠ;
- revize a zpětná vazba pedagogů z praxe.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

KRIEGESKORTE, W. 2003. *Giuseppe Arcimboldo: 1527-1593*. Ilustroval Giuseppe ARCIMBOLDO. Praha: Slovart, ISBN 3-8228-2569-7.

MAĚSTRE, V. 2018. *Počítání: vyrobte si a používejte Montessori pomůcky : moje dílna Montessori*. Ilustroval Christine ALCOUFFE, přeložil Martina BLAHNÍKOVÁ. Praha: Svojtka & Co., ISBN 978-80-256-2349-7.

UHL SKŘIVANOVÁ, V. 2014. *Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP, ISBN 978-80-7414-663-3.

ZELINKOVÁ, O. 1997. *Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Praha: Portál, Pedagogická praxe (Portál), ISBN 80-7178-071-5.

Vedoucí práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

20. dubna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 20. dubna 2024

L.S.

doc. PaedDr. Aleš Suchomel, Ph.D.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
garant oboru

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Zuzaně Pechové, Ph.D., za ochotné a vstřícné vedení při psaní této práce, a za poskytnutí cenných rad. Dále bych chtěla poděkovat ředitelce mateřské školy Montessori v Jablonci nad Nisou Ing. Kateřině Kadlecové, za její vedení a mentorskou podporu v oblasti Montessori pedagogiky a při realizaci pomůcek.

Anotace

Cílem bakalářské práce je vnést svět umění do Montessori mateřské školy pomocí tvorby Giuseppeho Arcimbolda. Teoretická část práce pojednává o Montessori pedagogice, jejích principech a vzdělávacích oblastech, Marii Montessori a jejím přínosu do pedagogiky a vzdělávání v mateřských školách. Praktická část práce je zaměřena na tvůrčí aktivity a Montessori pomůcky, které jsou uspořádány do policového systému.

Klíčová slova:

Montessori pedagogika, Montessori pomůcky, mateřská škola Montessori, Giuseppe Arcimboldo

Annotation

The goal of the bachelor's thesis is to bring the word of art into the Montessori kindergarten pedagogy by using the work of Giuseppe Arcimboldo. The theoretical part of the thesis is about Montessori pedagogy, its principles and educational areas, Maria Montessori and her contribution to pedagogy and education in kindergartens. The practical part of this thesis is aimed on creative activities and Montessori aids, which are arranged into a shelf system.

Key words:

Montessori pedagogy, Montessori aids, Montessori kindergarten, Giuseppe Arcimboldo

Obsah

Úvod.....	11
1 Předškolní vzdělávání	12
1.1 Vývoj předškolního dítěte.....	12
1.2 Rozvoj smyslů.....	12
1.3 Jazyk	13
1.4 Kresba	13
2 Montessori pedagogika	14
2.1 Maria Montessori.....	14
2.2 Montessori pedagogika v ČR.....	15
3 Principy Marie Montessori	16
3.1 Princip věkové heterogenity	16
3.2 Princip svobody a samostatnosti.....	16
3.3 Princip vedení	16
3.4 Princip pohybu.....	16
3.5 Práce s chybou	17
3.6 Princip normalizace	17
3.7 Princip ticha a klidu	17
3.8 Princip sociální výchovy.....	18
3.9 Připravené prostředí.....	18
4 Vzdělávací oblasti podle Marie Montessori	19
4.1 Praktický život	19
4.1.1 Význam cvičení praktický život	19
4.2 Smyslová výchova	20
4.2.1 Smyslový materiál	20
4.3 Jazyk	21

4.3.1	Jazykový materiál	21
4.4	Matematika	21
4.4.1	Matematický materiál	22
4.5	Poznáváme svět.....	22
4.5.1	Výchova k míru	22
4.5.2	Policový systém	22
5	Umění pro děti 3-6 let podle Marie Montessori	24
5.1	Giuseppe Arcimboldo	24
5.2	Rudolf II. jako Vertumnus.....	25
6	Úvod do praktické části	26
6.1	Popis police.....	26
7	Praktický život	28
7.1	Přemísťování pomocí pinzety	28
8	Smyslová výchova	31
8.1	Zrakové rozlišování a párování barev	31
8.1.1	Metodické doporučení	31
8.2	Zrakové a hmatové rozlišování malířských štětců.....	33
9	Matematika	37
9.1	Třísložkové karty – geometrické tvary	37
9.1.1	Postup výroby tříslžkových karet s geometrickými tvary	41
9.2	Razítka – geometrické tvary	41
10	Jazyk	45
10.1	Kdo namaloval tento obraz	45
10.2	Kuřřík s malířskými potřebami.....	47
10.2.1	Rozkládání a skládání zástěrky	51
10.3	Třísložkové karty – malířské potřeby	56
10.3.1	Postup výroby tříslžkových karet	59

11	Poznáváme svět.....	60
11.1	Pokus – míchání barev	60
11.1.1	Námět na předcházející průpravnou činnost.....	62
11.2	Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba	63
12	Revize a zpětná vazba pedagogů z praxe.....	65
13	Závěr	67
	Seznam použité literatury	69

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přemísťování pomocí pinzety	28
Tabulka 2: Zrakové rozlišování a párování barev	31
Tabulka 3: Zrakové a hmatové rozlišování malířských štětců.....	33
Tabulka 4: Třísložkové karty – geometrické tvary	37
Tabulka 5: Razítka – geometrické tvary	41
Tabulka 6: Kdo namaloval tento obraz?	45
Tabulka 7: Kufřík s malířskými potřebami	47
Tabulka 8: Rozkládání a skládání zástěrky	51
Tabulka 9: Třísložkové karty – malířské potřeby	56
Tabulka 10: Pokus – míchání barev	60
Tabulka 11: Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba	63

Seznam obrázků

Obrázek 1: Táč s pomůckami	29
Obrázek 2: Příprava na špetkový úchop	29
Obrázek 3: Uchopení pinzety špetkovým úchopem	29
Obrázek 4: Špetkový úchop	29
Obrázek 5: Uchopení kukuřice pinzetou	30
Obrázek 6: Přemístění kukuřice nad misku	30
Obrázek 7: Uvolnění tlaku pinzety nad misku.....	30
Obrázek 8: Uložení pinzety na místo.....	30
Obrázek 9: Uklizený táč	30
Obrázek 10: Karty s barvami	32
Obrázek 11: Postupné přiřazování prvků ke správné barvě	32
Obrázek 12: Prvky přiřazeny k barvám	32
Obrázek 13: Připravená pomůcka.....	34
Obrázek 14: Příprava na špetkový úchop	34
Obrázek 15: Uchopení štětce	34
Obrázek 16: Srovnání úchopu.....	34
Obrázek 17: Srovnání úchopu.....	35
Obrázek 18: Pokládání štětce na podložku	35
Obrázek 19: Vyskládané štětce na podložce	35
Obrázek 20: Štětce roztříděné podle tvaru.....	36
Obrázek 21: Ploché štětce podle velikosti	36
Obrázek 22: Kulaté štětce podle velikosti	36
Obrázek 23: Tříslůžkové karty s geometrickými tvary.....	39
Obrázek 24: Připravená karta	39
Obrázek 25: Přiřazená karta ke kartě	39
Obrázek 26: Správně přiřazené karty.....	39
Obrázek 27: Postupné přiřazování názvů	40
Obrázek 28: Přiřazené názvy ke kartám	40
Obrázek 29: Kontrola chyby	40
Obrázek 30: Pěnová razítka geometrických tvarů	43
Obrázek 31: Obtisknuté razítko trojúhelník.....	43

Obrázek 32: Obtisknuté razítko ovál	43
Obrázek 33: Obtisknuté razítko kosočtverec	43
Obrázek 34: Obtisknuté razítko kruh.....	43
Obrázek 35: Barevně označená sklenice s temperovou barvou.....	44
Obrázek 36: Barevně označené víčko sklenice a štětce.....	44
Obrázek 37: Titulní strana knihy	46
Obrázek 38: Ukázka z knihy.....	46
Obrázek 39: Ukázka z knihy.....	46
Obrázek 40: Připravená pomůcka.....	49
Obrázek 41: Otevřený malířský kufřík	49
Obrázek 42: Postupné vyndávání potřeb	49
Obrázek 43: Vyndané malířské potřeby	50
Obrázek 44: Přiřazené třísložkové karty k předmětům	50
Obrázek 45: Složená zástěrka	52
Obrázek 46: Rozkládání zástěrky zleva.....	52
Obrázek 47: Rozložená zástěrka zleva doprava	52
Obrázek 48: Rozkládání zástěrky zprava doleva.....	52
Obrázek 49: Rozložená zástěrka zprava doleva	52
Obrázek 50: Narovnané šňůrky zástěrky	53
Obrázek 51: Rozložení zástěrky shora dolů	53
Obrázek 52: Rozkládání zástěrky zdola nahoru	53
Obrázek 53: Rozložená zástěrka.....	53
Obrázek 54: Rozložená zástěrka.....	54
Obrázek 55: Složení zástěrky shora dolů a srovnání všech	54
Obrázek 56: Složení zástěrky zdola nahoru.....	54
Obrázek 57: Složení zástěrky zleva doprava	55
Obrázek 58: Složení zástěrky zprava doleva	55
Obrázek 59: Složená zástěrka	55
Obrázek 60: Karty s malířskými potřebami.....	58
Obrázek 61: Přiřazené názvy ke kartám	58
Obrázek 62: Kontrola chyby	58
Obrázek 63: Namíchaná fialová barva.....	61
Obrázek 64: Namíchaná zelená barva	61

Obrázek 65: Namíchaná oranžová barva	61
Obrázek 66: Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba.....	64

Úvod

Tato bakalářská práce spojuje dvě témata, jež mě v životě nejvíce ovlivnila. Prvním tématem je historie umění, které jsem milovala od dětství, a ještě větší cit jsem pro něj získala na střední umělecké škole. Druhým a nejzásadnějším tématem je pedagogický alternativní směr, kterým je Montessori pedagogika.

Rozhodla jsem se proto tyto dvě odvětví spojit a vytvořit Montessori pomůcky a tvůrčí aktivity, které mají za úkol děti nejen seznámit s italským malířem Giuseppem Arcimboldem, ale také jim přiblížit svět umění.

V této práci se budu zabývat alternativní pedagogikou Marie Montessori pro děti předškolního věku. Budou zde popsány Montessori metody, principy a vzdělávací oblasti. Také důvod, proč jsem si vybrala právě italského renesančního malíře Giuseppe Arcimbolda.

V praktické části se budu zabývat tvorbou tvůrčích aktivit a Montessori pomůcek, významem jednotlivých pomůcek, které dohromady vytváří celek.

Cílem mé bakalářské práce je vyhotovení Montessori pomůcek a tvůrčích aktivit na téma Giuseppe Arcimboldo, aneb poznáváme umění.

1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je spravováno pro děti ve věku od 2 do 6 let a poslední rok, před nástupem na základní školu je zahájení docházky povinné. Předškolní vzdělávání zajišťují mateřské školy.

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV) má mateřská škola za úkol zajistit připravené prostředí s dostatkem předmětů k aktivnímu rozvoji a učení přiměřené věku. Předškolní vzdělávání doplňuje a podporuje rodinnou výchovu a obohacuje denní program dítěte.

1.1 Vývoj předškolního dítěte

Vývoj dítěte v předškolním věku probíhá nejdynamičtěji z celého života člověka. Toto období je mimořádně výjimečné pro rozvoj osobnosti dítěte, pro poznávání a jeho rozvoj. Vliv předškolního vzdělávání je v pozdějším školním období těžké překonat.

Předškolní věk je také někdy nazýván a označován jako zlatý věk dětské hry. Hra je pro děti v tomto období hlavním prostředkem učení.

Podle M. Montessori procházejí děti v tomto raném věku takzvanými „senzitivními fázemi“, během těchto fází obzvlášť snadno přijímá určité stimuly. Tato fáze trvá pouze do doby, než dosáhne nezbytné úrovně (G. Hainstock 2013, s. 14).

V praktické části této bakalářské práci se věnuji Montessori pomůckám, které jsou situovány do poličkového systému. Tento systém je koncipován pro rozvoj všech oblastí dítěte předškolního vzdělávání. Rozvíjí tedy jemnou a hrubou motoriku, jazyk (řeč), kresbu a smysly.

1.2 Rozvoj smyslů

Senzitivní období pro rozvoj smyslů je podle doktorky Montessori od 2,5 let do 6 let dítěte. Hainstock (2013) ve své knize uvádí, že se senzomotorická, smyslová cvičení týkají rozvoje a zdokonalování pěti smyslů. Dítě se učí používáním rukou i myslí, v pomůckách je tento princip pro rozvoj smyslů zachován.

Jak jsem již uváděla, senzitivní období pro rozvoj smyslů trvá u dítěte necelé 4 roky, což je dlouhá doba, kdy dělá dítě velké pokroky. Pomůcky ze smyslové oblasti jsou řazeny

v určité posloupnosti. Tříleté dítě není schopné zvládnout činnost, která je zamýšlena pro dítě pětileté, a naopak by pětileté dítě nemělo dělat práci na úrovni dítěte tříletého, pokud již tímto bodem prošlo.

1.3 Jazyk

Jazyk se v předškolním věku výrazně zdokonaluje. Podle Thorové (2015) je počátek předškolního období charakteristické breptáním a nekonečným vyptáváním. Tříleté dítě mluví v jednodušších větách a jejich stavba ještě není gramaticky správná. Zná a používá přibližně 1000 slov, zásoba s věkem roste, předškolák používá přibližně 5000 slov. V tomto věku je již verbální komunikace komplexnější, dítě je schopné převyprávět vzpomínky a zážitky nebo popsat příběh pomocí obrázků. V předškolním věku se také řeč zvnitřňuje, dítě k sobě již nemluví nahlas. Před nástupem do školy je řeč dobře srozumitelná.

Senzitivní fázi jazyka označuje doktorka Montessori od 1,5 roku do 3 let dítěte. V tomto období se dítě dokáže samo slovně vyjadřovat, má touhu se zdokonalovat a rozšiřovat svou slovní zásobu. Okolo 3,5 let přechází dítě do senzitivní fáze psaní, kdy má potřebu zkoumat jednotlivá písmena, obtahuje je na smirkových destičkách, píše do písku, postupně na velkou tabuli a skládá slova z pohyblivé abecedy. Období okolo pátého roku dítě je označováno za senzitivní fázi čtení.

1.4 Kresba

Stejně jako řeč, se v předškolním věku výrazně zdokonaluje kresba, která podle některých psychologů souvisí s vývojem myšlení. Ve třech letech dítě přechází z tzv. období čáranice k hlavonožci, což je prvotní vyjádření postavy pomocí oválu či kruhu jako hlavy, ze které vedou čtyři končetiny. Období hlavonožce je u každého dítěte zcela odlišné. Postupem času se kresba postavy zdokonaluje a přechází ke kresbě postavy s trupem, která je z počátku s jednodimenzionálním typem končetin, po pátém roce už dítě kreslí končetiny dvoudimenzionálně. Hlavu již dítě spojuje k trupu krkem a přibývá detailů.

Kresba je u každého dítěte jiná a silně individuální. Může se stát, že se dítě najednou vrátí k prvkům z různého období vývoje a starším schémátům. Tento proces je zcela přirozený a normální.

2 Montessori pedagogika

2.1 Maria Montessori

V italském městečku Chiaravalle se v roce 1870 narodil Rendilde Stopani a Alessandu Montessori jejich jediný potomek, a tím byla Maria Montessori. Otec se snažil Marii vést ke kariéře učitelky, která byla pro společnost přijatelnější. Větší vliv měla na dceru spíše matka, která Marii podporovala v jejích snech a touhách. Po přestěhování do Říma se chtěla stát inženýrkou, začala tedy navštěvovat chlapeckou technickou školu, kam ji zavedl její zájem o matematiku. Inženýrský titul nezískala, a i přes odpor otce se rozhodla v roce 1890 vystudovat lékařskou univerzitu a tím si splnit svůj sen, stát se lékařkou. Maria Montessori se tedy v roce 1896 stává historicky první ženou v Itálii, která vystudovala lékařskou univerzitu v Římě. V tom samém roce byla také pozvána do Berlína na kongres za ženská práva. Na tomto kongresu si získala přízeň posluchačů a ukázala se jako schopný řečník.

Maria Montessori byla mimo lékařky také vědkyní. Hned po ukončení studií začala pracovat na římské psychiatrické klinice, kde se setkala s duševně zaostalými a postiženými dětmi. Děti na této klinice nežily v příliš ideálním prostředí a podmínkách. Maria s nimi začala tedy pracovat a dospěla k pozoruhodným výsledkům a zjistila, že i děti s postižením jsou vzdělavatelné. Zatímco okolí obdivovala její práci a pokrok jejich svěřenců, Maria se zabývala otázkou, jak je možné, že děti s postižením dosahují stejných, někdy i lepších výsledků u státních zkoušek, jako děti zdravé v klasických školách. Dospěla tedy k závěru, že kdyby metody, které použila při výchově dětí postižených, použila na děti zdravé, dokázaly by plně rozvinout i jejich osobnost.

V roce 1907 byli v Římské čtvrti San Lorenzo vystavěny nové domy, do kterých byly nastěhovány chudé rodiny s dětmi. Rodiče však chodili do práce, starší děti do školy a o nejmenší děti se neměl kdo postarat, trávily tedy čas samy doma či na ulici. Správce této čtvrti se obrátil na Mariu Montessoriovou a v roce 1907 vzniká první Dům dětí neboli „Casa dei Bambini“. Pod vedením M. Montessori zde začala pracovat učitelka, která vedla děti podle jejích pokynů. Děti byly zaměstnány drobnými praktickými činnostmi, jako je například utírání prachu, zalévání květin, mytí a zametání. Dále pracovaly s tzv. sensorickým materiálem, který slouží k rozvíjení smyslů a dalším školním materiálem, díky kterému se děti učily číst a psát. Děti byly při práci klidné, tiché a plně

soustředěné. Pozorováním také zjistila, že díky těmto činnostem se děti učí samy, vstřebávají informace, dovednosti a zkušenost nenucenou přirozenou formou. Díky těmto poznatkům věděla, že její metody fungují a dále ji motivovaly.

V roce 1911 se M. Montessori vzdává lékařské praxe, rezignuje na svůj učitelský post na římské univerzitě a začíná se plně věnovat své pedagogice. Začíná organizovat první setkání pro učitele, Montessori semináře a postupem času se Montessori metoda začíná šířit po celém světě. Montessori školy a zařízení vnikají v Itálii, Francii, Španělsku, Velké Británii, Argentině, New Yorku a Bostnu. V roce 1929 zakládá společně se svým synem Mariem Montessori Mezinárodní Montessori Asociaci se sídlem v Berlíně.

Rozkvět Montessori metod postupně zakazuje, likviduje a ruší nacistický i fašistický režim. Maria se synem odjíždí do Indie. Po skončení druhé světové války se společně vrací do Evropy a snaží se znovu obnovit vznik škol, které budou vyučovat podle jejich metod a principů.

Díky poznatkům, které za celý život nasbírala, napsala několik děl, pořádala kongresy a přednášky v několika zemích. V roce 1950 získala Nobelovu cenu míru a dva roky poté umírá.

2.2 Montessori pedagogika v ČR

Montessori pedagogiku v České republice zaštiťuje od roku 1998 společnost Montessori ČR, kterou založila PhDr. Jitka Brunclíková. Od roku 2000 společnost organizuje diplomové kurzy – Montessori pro věk 0-3, Montessori pro věk 3-6 a Montessori pro věk 6-12. Mimo kurzů jsou organizovány také nejrůznější semináře a mentoring.

Mateřská škola v Jablonci nad Nisou byla jako první MŠ v České republice roku 1997 zařazena do sítě škol jako Montessori.

S podporou společnosti Montessori se začaly překládat do českého jazyka knihy Marie Montessori – Tajuplné dětství, Objevování dítěte, Absorbující mysl, Od dětství k dospívání.

3 Principy Marie Montessori

Pedagogika, nebo spíše výchovná metoda M. Montessori je založena na několika principech, které dávají dohromady jeden celek.

3.1 Princip věkové heterogenity

Heterogenní třída spočívá ve spojení tří věkových skupin. Ve třídě jsou tedy nejmenší tříleté děti, děti čtyřleté i předškoláci. Starší děti mají potřebu pomáhat mladším a starat se o ně. Děti mladší se naopak od starších učí.

3.2 Princip svobody a samostatnosti

Klidná atmosféra a volnost dítěte vládne ve třídách z toho důvodu, protože M. Montessori cítila, že „vzdělaná ruka je ruka volná“ a že „k disciplíně je nutno se dobrat prostřednictvím svobody (Hainstock 2012, s. 17).

Vybavení třídy je přizpůsobeno dítěti. Samo si volí a vybírá aktivitu či pomůcky, se kterými bude pracovat. Prostředí je navrženo a uzpůsobeno tak, aby dítě nerozptylovalo od práce a soustředěnosti.

Princip svobody a samostatnosti spočívá také v tom, jakým způsobem dítě k pomůckám přistupuje, jak na ně reaguje a pracuje podle svého vlastního tempa, individuálních potřeb a schopností. V činnosti pokračuje tak dlouho, dokud se necítí být dostatečně nabaženo.

3.3 Princip vedení

V Montessori zařízení se pedagog nazývá průvodce, který je „služebníkem lidského ducha“. Maria Montessori popisovala učitele jako pozorovatele, jehož cílem je dítě vést, směřovat a udržovat jeho touhu a nadšení pro učení. Pedagog dítě vede, pomáhá mu a spolupracuje, do samotné snahy učit ale nezasahuje. Pečlivě připravuje prostředí, nabízí a předkládá dítěti různé aktivity, dělá ukázky, pozoruje a podporuje. Pohled M. Montessori na pedagoga byl velmi přísný.

3.4 Princip pohybu

Ačkoli dítě sedí u stolu nebo na zemi u koberce, vykoná mnoho pohybu. Různá manipulace s Montessori materiálem, stavění a přenášení. Tímto způsobem rozvíjíme

myšlení, učení, paměť a zdokonalují se pohyby jemné a hrubé motoriky. Volný pohyb také, a především vyvíjí nás a náš mozek. Po pozorování dětí a jejich potřeb vymyslela Maria Montessori takové prostředí, ve kterém je prostor pro pohyb a manipulaci s různými předměty.

3.5 Práce s chybou

Chybovat je lidské a přirozené a tímto způsobem k tomu také děti vedeme. Materiál a pomůcky jsou koncipované tak, aby na ní dítě přišlo samo a mohlo ji opravit. Tento princip se nazývá také jako „kontrola chybou“.

Zde uvedu příklad pomůcky a následnou kontrolu chyby. Pomůcka *Vkládací válečky s úchytem* obsahuje čtyři hranoly, každý obsahuje deset otvorů a deset válečků. Otvory a válečky se liší výškou a šířkou. Pro ukázkou budou pracovat pouze s jedním hranolem: Na podložku položíme hranol a pečlivě vyjmeme válečky. Na místo vrátíme první váleček v pořadí, ostatní vracíme libovolně v náhodném pořadí. Chybu poznáme, jestliže nám po dokončení práce zůstane na podložce váleček, který nesedí do volného otvoru.

3.6 Princip normalizace

Normalizace neboli návrat k normálu. Děti, které mají možnost svobodné volby ve výběru aktivit, u kterých prožívají plnou soustředěnost, začnou vykazovat charakteristické znaky přirozeného a zdravého vývoje. Maria Montessori o normalizovaných dětech mluví jako o šťastných a „nových“ dětech (Montessori ČR, 1999).

3.7 Princip ticha a klidu

„Vychováme-li děti v mírumilovném prostředí, v němž průvodci klid žijí a cítí, z dětí se stanou mírumilovní dospělí, kteří pak vytvoří mírumilovný svět.“ (Montessori ČR, 1999).

Tiché prostředí je pro Montessori školu typické. Děti totiž ticho milují, když se do nějaké činnosti plně ponoří, nastává hluboká soustředěnost a pozornost. Průvodci tyto chvíle pečlivě ochraňují.

Děti se klidu a tichu učí od nástupu do mateřské školy každý den malými krůčky. Postupně se intervaly prodlužují a klid se stává jejich součástí.

3.8 Princip sociální výchovy

Princip sociální výchovy souvisí s principem heterogenní skupiny, jelikož mají děti v těchto skupinách možnost spolupracovat a komunikovat. Učí se také trpělivost a vzájemné pomoci.

3.9 Připravené prostředí

„Připravené prostředí umožňuje dítěti realizovat svou svobodu a uspokojovat vývojové potřeby. Je to místo, kde dítě zažívá pochopení a radost. Ohromná tvořivá energie dítěte formuje dítě a vede ho k aktivitě. Cílem této aktivity a tvoření je utvořit člověka.“ (Montessori ČR, 1999).

Připravená třída je základ, slouží dětem tak, aby se cítily svobodně v pohybu, práci a jejich rozvoji. Vše je přizpůsobeno dětským rozměrům tak, aby měly ke všemu přístup. V prostoru třídy není nic, na co by děti nesměly sahat, nebo co by pod vedením průvodce nemohly používat. Veškeré pomůcky jsou úhledně seřazeny na políčkách, na které dítě snadno dosáhne. Všechno ve třídě má svůj řád a specifické použití.

Nechybí ani spousty knih, krásné obrazy či ozdobné prvky, které přitáhnou dětskou pozornost. *Maria Montessori si uvědomovala, že se u dětí v tomto raném věku rozvíjí estetický smysl, a proto zdůrazňovala, jak je důležité, aby ve třídě nechyběla krása* (Hainstock 2016, s.16).

4 Vzdělávací oblasti podle Marie Montessori

Pomůcky koncipovány do poličkového systému, kterým se věnuji v praktické části prolínají všechny oblasti od Praktického života, přes Smyslovou oblast, Matematiku, Jazyk až po Poznáváme svět. V poličce by se měli objevit pomůcky či činnosti z každé oblasti.

4.1 Praktický život

Aktivity z oblasti poznáváme svět napomáhají dítěti k samostatnosti, nezávislosti, sebedůvěry a její posilování, budování vůle, trpělivosti a vytrvalosti. Jak již napovídá název, činnosti z této oblasti patří k těm, které člověk vykonává každodenně. Praktický život je přípravou pro další oblasti.

Dítě se učí starat a pečovat nejen o sebe, ale také o druhé, o okolí a prostředí ve kterém žije. Do této oblasti spadají také zdvořilostní formy chování a cvičení ticha.

4.1.1 Význam cvičení praktický život

4.1.1.1 Sociální rozvoj

Praktický život propojuje zařízení s domovem.

Praktický život napomáhá dítěti pochopit, co patří ke každodennímu životu. Aktivity dítěti umožňuje vykonávat s nadšením, radostně a zodpovědně.

Děti se rády zapojují do činností dospělých, bez ohledu na náročnost a bezpečnost. Díky těmto aktivitám se stávají samostatnějšími a méně závislími na dospělých.

Děti nacházejí své místo ve společnosti a mají možnost rozvíjet sociální vztahy.

4.1.1.2 Rozvoj psychických procesů

Rozvoj koncentrace pozornosti – Dítě je pozorné od začátku práce, už když bere pomůcku z poličky a nese ji na místo, kde bude pracovat. Do opravdu hluboké pozornosti dítě upadá během samotné práce s pomůckou. Když je hluboce soustředěné, nenechá se ničím rušit, v tu chvíli nevnímá, co se děje okolo něj.

Rozvoj paměti – práce s pomůckami má daný řád a posloupnost. Dítě dostane ukázkou, po se snaží zapamatovat a naučit, jak se s pomůckou pracuje a jak jdou jednotlivé kroky za

sebou. Dále trénuje pozornost při uklízení pomůcek, každá má vlastní místo, dítě se tedy učí orientaci v prostoru.

Rozvoj myšlení – Jakmile dítě vezme pomůcku do ruky a nese ji, začne přemýšlet, kam s ní jde, kde si ní bude pracovat. Když dítě například přelévá vodu z jedné konvičky do druhé, přemýšlí, jak rychle může vodu lít, aby ji nevylilo vedle. Při práci dochází k propojení pravé a levé hemisféry.

Rozvoj vytrvalosti – Všechny pomůcky jsou vytvořeny tak, aby mělo dítě potřebu činnost dokončit. Trénuje tím tedy trpělivost a vytrvalost.

Rozvoj řeči a slovní zásoby – Začátek praktického života probíhá bez mluvení, postupně si přidávají krátká heslovitá slova, které přesně danou činnost či aktivitu vyjádří.

4.1.1.3 Pohybový rozvoj

Rozvoj hrubé a jemné motoriky – Motorika se rozvíjí po celou dobu aktivity. Přípravou a následným úklidem, kdy se dítě pohybuje po třídě od poliček ke svému pracovnímu místu rozvíjí hrubou motoriku. Při přímé práci s pomůckami je rozvíjena motorika jemná.

Rozvoj kontroly pohybu – Dítě musí přemístit pomůcku z poličky k pracovnímu místu, kontroluje tedy svůj pohyb, kouká se na zem, aby se vyhnulo koberečkům či jiným překážkám.

Rozvoj koordinace pohybu – Při přenosu pomůcky ke stolu, se dítě snaží zkoordinovat dvě činnosti, a to chůzi a nesení pomůcky.

Rozvoj koordinace oko-ruka – Veškeré pomůcky z této vzdělávací oblasti rozvíjejí koordinaci oko-ruka. Při činnosti dítě musí sledovat svou ruku, aby dosáhlo cíle.

4.2 Smyslová výchova

Smyslová výchova rozvíjí všechny smysly, které pomáhají při uchopení a pochopení světa kolem sebe. Pomůcky, které jsou v této oblasti využívány slouží k rozvoji smyslového vnímání, k rozlišování pocitů a ke zjemnění smyslového vnímání.

4.2.1 Smyslový materiál

Smyslový materiál se skládá z řady předmětů. Je seskupen podle určitých fyzikálních vlastností – barva, tvar, velikost, zvuk, struktura látky, hmotnost, teplota. Každá řada

předmětů reprezentuje stejnou vlastnost, ale různé úrovně, jsou zde postupné, ale pravidelné rozdíly mezi jednotlivými předměty skupiny a je-li možné, jsou matematicky vyjádřené (Žáková, Livorová, Dlouhá 2013).

Smyslový materiál podporuje biologický, mentální a sociální rozvoj dítěte.

4.3 Jazyk

Marie Montessori uvádí, že dítě v období od 7. měsíce těhotenství do 5,5-6 let prožívá velmi citlivé období pro rozvoj jazyka. Rozvoji řeči, dovednosti psaní a čtení věnuje již od útlého věku dítěte velkou pozornost, nabízí systematicky promyšlené a praxí ověřené pomůcky a přístupy s ukázkou (Randáková 2013).

Pomůcky z oblasti jazyka jsou založeny na propojení smyslového vnímání a pohybu.

Pro jazykový rozvoj jsou uvedena citlivá období dítěte od narození do šesti let. Od narození do tří let se jedná o rozvoj řeči a mluvení. Ve věku 3,5-4,5 let mají děti velký zájem o psaní a ve věku 4,5-5,5 let o čtení.

4.3.1 Jazykový materiál

V této oblasti najdeme stálý materiál, který slouží pro nácvik hláskování, psaní, mechanickému čtení, seznámení a procvičování slovních druhů. Materiál pro rozvoj slovní zásoby, dějový sled a tematické čtení je třeba obměňovat podle potřeby a aktuálních zájmů dětí.

Paní Randáková (Randáková 2013) ve svých metodických listech uvádí, že děti s pomocí jazykového materiálu samy objevují, že existuje ještě více slov, než která zatím znají. Dále, že slova a řeč mohou být také „vidět“, všechna slova mají svou určitou funkci a pořádek, a že se lidé domlouvají a předávají si myšlenky také „viditelným jazykem“.

4.4 Matematika

Rozpoznat vztahy matematických zákonů a použít je, jsou vlastnosti, které člověka odlišují od jiných tvorů. Podle slov M. Montessori je lidský duch duchem matematickým. Při rozvoji matematického ducha je třeba dbát na senzitivní fázi dítěte – poznat ji a využít k jeho rozvoji, absorbujiícího ducha – využít jeho tvůrčího charakteru, učení pohybem – zdokonalení jemné motoriky a na samostatnou výchovu s didaktickými pomůckami (Šebestová, Švarcová 1996, s. 43).

S počítáním se dítě začne v mateřské škole seznamovat okolo čtvrtého roku. Na počítání se dítě nevědomě připravovalo již předtím, prací s různým materiálem v jiných oblastech. Především cvičením praktického života, smyslovým materiálem a řečovým materiálem.

4.4.1 Matematický materiál

Materiál v této oblasti je velmi dobře propracován, umožňuje dítěti proniknout do matematiky, aniž by si to uvědomovalo. Je rozdělen do několika skupin, nejprve je potřeba, aby se dítě seznámilo s kvantitou a teprve poté se symboly.

4.5 Poznáváme svět

Poznáváme svět, na základní škole Kosmická výchova. *Kosmem je nazýván celistvý obraz světa. Člověk je jeho přirozenou součástí. Všechny věci v kosmu, v přírodě i v našem okolním světě existují ve vzájemných závislostech. Nic se neděje beze smyslu, nýbrž vše podléhá určitým zákonům. Ani člověk nemá právo tyto zákony porušovat, ale má se chovat jako součást celku. Kosmická výchova poskytuje dítěti představu o souhře jednotlivých součástí celku, tj. přírody živé, neživé a člověka* (Šebestová, Švarcová 1996, s. 48).

Do oblasti Poznáváme svět spadá živá příroda – biologie, neživá příroda – fyzika a chemie, čas – dějiny a zeměpis, umění – výtvarné činnosti, hudební činnosti, pracovní činnosti, taneční činnosti, dějiny umění, kultura národů.

4.5.1 Výchova k míru

„Mír na světě začíná v našich dětech. Vychováváme-li děti v mírumilovném prostředí, v němž průvodci klid žijí a cítí, z dětí se stanou mírumilovní dospělí, kteří pak vytvoří mírumilovný svět.“ (Montessori ČR, 1999).

Dítě potřebuje vyrůstat v klidném a mírumilovném prostředí, kde se k sobě dospělí lidé i děti chovají s úctou. Klid a mír se poté stávají součástí jejich osobnosti a jejich celoživotní normou.

4.5.2 Policový systém

Policový systém, je způsob uspořádání určitého tématu v oblasti Poznáváme svět. V mé praktické část se jedná o policový systém s tématem umění a Giuseppe Arcimboldo.

Uspořádání pomůcek v polici má svůj řád. Na horní ploše skříňky stojí vždy něco hezkého a lákavého, co děti zaujme. Může to být kniha, zarámovaná obraz či fotografie, socha nebo jiný zajímavý předmět, který souvisí s tématem. V poličkách jsou pomůcky řazeny podle vzdělávacích oblastí od Praktického života přes smyslovou výchovu, matematiku, jazyk až po Poznáváme svět.

5 Umění pro děti 3-6 let podle Marie Montessori

Podle M. Montessori je umění stavem duše, můžeme ho také vnímat jako cestu k sobě. Zprostředkovává nám „krásné“, krásné v nás také otevírá. Umění je propojením s mozkovými hemisférami, především s pravou, ta je prožitková, má ráda experimenty a odvalu zkoušet nové věci. Levá hemisféra je rozumová a logická. Naše společnost je levohemisférová, je tedy důležité rozvíjet pravou „tvořivou“ hemisféru. Rozvíjet ji od útlého věku dítěte.

Každý člověk je tvořivý, myslí kreativně, čímž vstupuje do prostoru bez hranic. Tvůrčí myšlení je dialog mezi vědomím a nevědomím. Podstata tvoření u dítěte je velmi důležitá – dítě jedná ze svého vnitřního zájmu. Dítě netvoří, když mu byl úkol zadán, podle návodu, nebo když tvoří ostatní.

Doktorka M. Montessori byla tázána, zdali z Montessori prostředí vyrůstají dobří umělci. Odpověď na otázku zněla takto: „Jestli u nás vyrůstají dobří umělci, nevím. Jisté je, že dítě, které od nás odchází, má vidoucí oči, citlivou duši a poslušné ruce“ (Daviesová 2019, s. 52).

Pro děti v předškolním věku jsou vhodné tyto druhy umění: poezie, výtvarná tvorba, hudba, tanec a dramatizace.

5.1 Giuseppe Arcimboldo

Významný italský malíř narozen pravděpodobně v roce 1527 v Miláně, působící na císařském dvoře Maxmiliána II. Habsburského, a poté jeho syna Rudolfa II. K Habsburskému dvoru se připojil v roce 1562 a patřil mezi významné osobnosti rudolfinského manýrismu v Čechách. Na dvoře Rudolfa II. v Praze se podílel například na přípravách slavností a tvorbě masek, ale proslavil se především díky svým bizarním alegorickým obrazům a typickým portrétům, seskládaným z různých předmětů, přírodnin, květů, zvířet a ovocných plodů. V tomto osobitém stylu namaloval několik děl a dva obrazové celky (cyklus *Čtyř ročních dob* a cyklus *Čtyř živlů*). Jeden z nejslavnější Arcimboldových obrazů je portrét Rudolfa II. S názvem *Rudolf II. jako Vertumnus*.

I po odchodu z Prahy v roce 1587 zpět do rodného Milána, Giuseppe nadále pracoval pro Rudolfa II. Pravděpodobně v roce 1591 namaloval dva obrazy *Flora I* a *Flora II*, které zaslal do Prahy na dvůr Rudolfa II., tam se ale obrazy nedochovaly. V roce 1592 byl udělen Arcimoldovi jeden z nejvyšších řádů Rudolfa II.

O rok později, v roce 1593 Giuseppe Arcimboldo umírá.

5.2 Rudolf II. jako Vertumnus

Obraz *Rudolf II. jako Vertumnus* namaloval Arcimboldo v letech 1590 nebo 1591. Jedná se o malbu olej na dřevě.

Portrét císaře, tentokrát nikoli z profilu, a představuje ho v roli Vertumna, antického římského boha rostlinstva a proměn. Rudolf se skládá pouze ze skvostného ovoce, květů a zeleniny, reprezentujících čtyři roční doby, Rostliny a plodiny známé během celého roku jsou nakupeny dohromady „v dokonalé harmonii“ oslavující císaře, který nad nimi vládne jako bůh Vertumnus (Kriegeskorte 2003, s. 44).

6 Úvod do praktické části

Mým záměrem je zprostředkovat dětem umění na základě metod a principů doktorky M. Montessori. Umění, především malířství, budu představovat na obraze *Rudolf jako Vertumnus* od malíře italského Giuseppeho Arcimbolda. Výběr tohoto obrazu má několik důvodů, myslím si, že by mohl být portrét sestavený z ovoce, zeleniny a květů pro děti lákavý, každý kousek je jiný a máme možnost ho zkoumat. Jeden z dalších důvodů mého výběru, je působení Arcimbolda na císařském Habsburském dvoře v Praze a samotné vyobrazení Habsburského císaře Rudolfa II. K tomuto tématu jsem tedy vytvořila několik pomůcek a činností, uspořádaných do policového systému pro věkovou skupinu 3-6 let. Police je připravena tak, aby v ní každé dítě dané věkové skupiny našlo podnět k práci.

6.1 Popis police

V polici se vyskytují pomůcky a činnosti, které postupně prostupují všemi vzdělávacími oblastmi. Vrchní police nám má navodit téma a vždy by měla obsahovat nějaký krásný prvek, který dítě zaujme a upoutá jeho pozornost. Já jsem tedy na vrchní polici zvolila zarámovaný obraz, knihu jako pomůcku a mísu s ovocem a zeleninou. Jelikož jsou na obraze plody z celého roku, můžeme obsah mísy měnit podle ročního období.

Na obraze se vykytuje kukuřičný klas, jako pomůcku z praktického života jsem zvolila přemísťování kukuřice pomocí pinzety.

Do oblasti smyslové výchovy jsem zařadila karty se zrakovým odlišováním barev. Dále hmatové a zrakové rozlišování malířských štětců podle velikosti, tloušťky a tvaru.

Aktivita z oblasti matematiky je částečně spojena s výtvarnou výchovou. Jedná se o tiskání geometrických tvarů. Ke tvarům jsou také k dispozici třísložkové karty.

Pomůcky z oblasti jazyka dítěti představují vše, co potřebuje malíř k tomu, aby namaloval obraz. Malířské potřeby, které jsou uvedeny v knize *Kdo namaloval tento obraz?* jsou uloženy v kufříku, děti si je mohou prohlédnout, osahat a slouží k rozšíření slovní zásoby. Dále jsou k malířským potřebám vytvořeny třísložkové karty.

Celá police patří do oblasti poznáváme svět, v tomto případě oblast umění – dějiny umění a výtvarné činnosti. K bližšímu seznámení s malířem jsem zvolila šuplík s jeho portrétem,

jménem a dalšími díly ze série *Čtvero ročních období* a s obrazem *Flora*. Výtvarná část je spojena s pokusem míchání barev.

7 Praktický život

7.1 Přemísťování pomocí pinzety

Aktivitu přemísťování kukuřice pomocí pinzety jsem zvolila záměrně. Špetkovým úchopem, kterým držíme pinzetu budeme následně držet štětec, jedná se tedy o nácvik. Při jakémkoliv přemísťování provádíme pohyb zleva doprava, což opět slouží jako nácvik, tentokrát na následné čtení a psaní. Mimo uspořádání jednotlivých předmětů je také důležité, jakým způsobem jsou na tácu položeny. Pinzeta je připravena svisle, packami směrem k sobě. Uchopíme ji špetkovým úchopem, narovnáme a můžeme pracovat, není třeba další manipulace.

Tabulka 1: Přemísťování pomocí pinzety

Přímý cíl	přemísťování pomocí pinzety
Nepřímý cíl	rozvoj jemné motoriky, zjemňování pohybů, koordinace oko-ruka, příprava na psaní
Materiál	kukuřičný klas, pinzeta, miska, tácek
Věk	4 a více
Slovní zásoba	kukuřice, pinzeta, miska
Kontrola chyby	neuchopená kukuřice, kukuřice vypadne z pinzety, nepořádek
Popis	<ol style="list-style-type: none">1. Vlevo kukuřičný klas, vpravo prázdná miska, pinzeta je položena uprostřed, packami směrem k sobě.2. Uchopíme pinzetu špetkovým úchopem a srovnáme úchop.3. Zasuňme pinzetu mezi kukuřici, stiskneme tlak, abychom uchopili a drželi kukuřici. Druhou rukou přidržujeme kukuřičný klas (vždy je vhodné používat obě ruce najednou).4. Přeneseme nad misku, uvolníme tlak. Postup opakujeme.5. Odložíme pinzetu zpět mezi kukuřičný klas a misku.

zdroj: vlastní tabulka

Obrázek 1: Táč s pomůckami
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 2: Příprava na špetkový úchop
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 3: Uchopení pinzety špetkovým
úchopem
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 4: Špetkový úchop
zdroj: vlastní fotografie

*Obrázek 5: Uchopení kukuřice pinzetou
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 6: Přemístění kukuřice nad misku
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 7: Uvolnění tlaku pinzety nad misku
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 8: Uložení pinzety na místo
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 9: Uklizený táč
zdroj: vlastní fotografie*

8 Smyslová výchova

8.1 Zrakové rozlišování a párování barev

Tato aktivita je zaměřena na rozvoj zraku. Z obrazu jsem vybrala a vyjmula pět barevně odlišných rostlinných prvků, každý z nich je na jedné kartě. Na kartě druhé je vždy barva shodující se s prvkem. Dohromady tedy deset karet. Jedná se o přiřazování prvku k barvě.

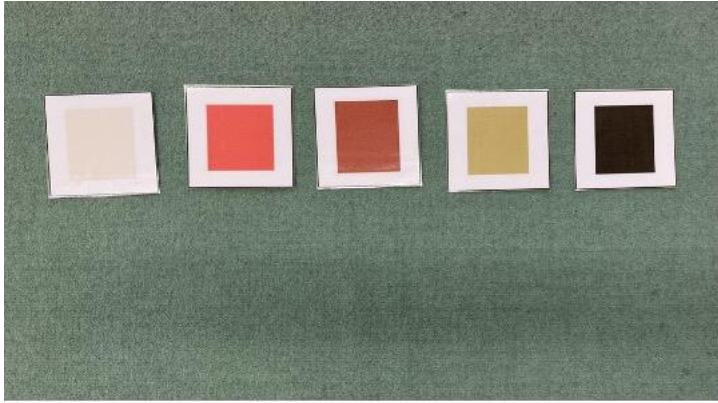
Tabulka 2: Zrakové rozlišování a párování barev

Přímý cíl	zrakové rozlišování a párování barev
Nepřímý cíl	Zjemňování (odstíny základních barev) zrakového rozlišování barev, rozvoj jemné motoriky, rozvoj slovní zásoby (barev a ovoce)
Materiál	pět karet s rostlinnými prvky, pět karet s barvami
Věk	4 a více
Slovní zásoba	květina, hroznové víno, třešně, kedluben, růžová, červená, tmavě červená, zelená
Kontrola chyby	Při porovnání barvy nejsou stejné, zbyte karta, kterou nemám kam přiřadit, vizuální kontrola
Postup	1. Karty s barvami vyskládáme v levém rohu vodorovně, zleva doprava. 2. Postupně přiřazujeme k barvám karty s prvky. Při práci s dětmi, které ovládají rozlišování odstínů barev můžeme požadovat seřazení podle nejsvětější po nejtmavší, díle od nejtmavší po nejsvětější.

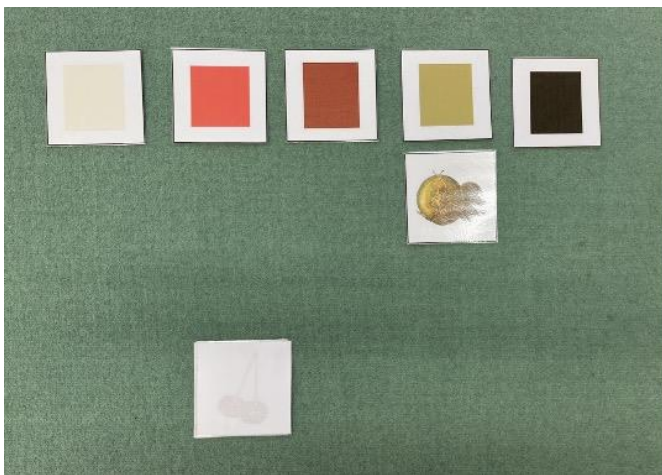
zdroj: vlastní tabulka

8.1.1 Metodické doporučení

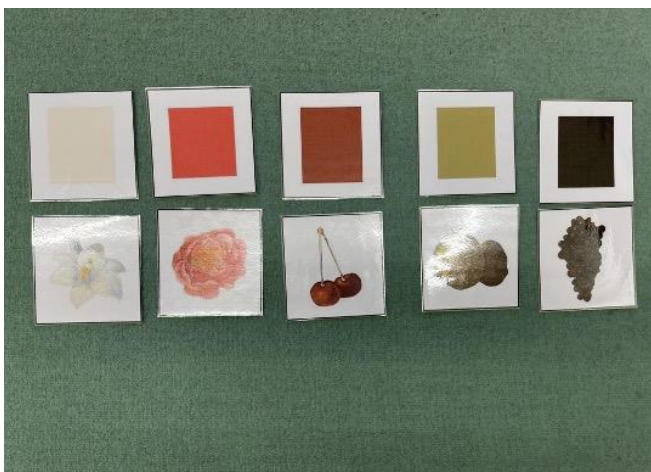
Při výběru prvků z jakéhokoli obrazu je potřeba vybírat takové, které jsou barevně velmi dobře odlišné. Dětem se bude lépe pracovat a uvidí barevnou rozdílnost. Jestliže budeme cílit tuto pomůcku na starší děti, ve věku 5-6 let, je možné připravit karty s barvami méně odlišnými či s odstíny barev, jako navazující práci.

*Obrázek 10: Karty s barvami
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 11: Postupné přiřazování prvků ke správné barvě
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 12: Prvky přiřazeny k barvám
zdroj: vlastní fotografie*

8.2 Zrakové a hmatové rozlišování malířských štětců

Tato aktivita je zaměřena na rozvoj zraku a hmatu. Dítě nejen rozlišuje, ale také získá povědomí o tom, že mají štětce různou velikost, tloušťku a tvar.

Rozlišování a rozřazování štětců lze provádět několika způsoby, podle různých kritérií. Štětce je možné rozřazovat podle tvaru (kulatý × plochý), podle velikosti od největšího po nejmenší × od nejmenšího po největší. Dále je možné přiřadit největší kulatý štětec a největší plochý štětec či nejmenší kulatý štětec a nejmenší plochý štětec.

Důležitý je také způsob, jakým položíme krabičku se štětci před dítě. Vždy pokládáme vodorovně, štětinami směrem doprava. Tímto vedeme dítě ke správnému držení štětce, tedy ke špetkovému úchopu.

Tabulka 3: Zrakové a hmatové rozlišování malířských štětců

Přímý cíl	zrakové a hmatové rozlišování malířských štětců
Nepřímý cíl	nácvik špetkového úchopu, rozvoj jemné motoriky, zjemňování pohybů, rozvoj slovní zásoby
Materiál	ploché a kulaté malířské štětce různých tvarů a velikostí, podélná krabička
Věk	3 a více
Slovní zásoba	plochý štětec, kulatý štětec, menší, větší, širší, užší
Kontrola chyby	štětce jsou smíchané, nejsou rozřazeny podle tvaru, štětce nejsou
Postup	1. Na stůl si připravíme podložku. 2. Krabičku se štětci položíme vodorovně do levého rohu podložky, štětinami směrem doprava. 3. Uchopíme štětec špetkovým úchopem, vyjmeme ho z krabičky a srovnáme úchop. Štětec pokládáme na podložku svisle, štětinami k sobě. 4. Tímto způsobem vyndáme z krabičky postupně všechny štětce.
Postup: podle tvaru	5. Vyskládané štětce na podložce rozdělujeme do dvou skupin – jedna skupina ploché štětce, druhá skupina kulaté štětce.

<p>Postup: podle velikosti</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na stůl si připravíme podložku. 2. Krabičku se štětci položíme vodorovně do levého rohu podložky. 3. Po jednom vyjmeme špetkovým úchopem pouze ploché či kulaté štětce. Pokládáme je na podložku svisle, štětčinami k sobě. 4. Štětce začneme řadit podle největšího po nejmenší či od nejmenšího po největší. Řadíme od levého kraje, štětiny rovnáme ke spodní hraně podložky.
------------------------------------	--

zdroj: vlastní tabulka

*Obrázek 13: Připravená pomůcka
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 14: Příprava na špetkový úchop
zdroj: vlastní fotografie*

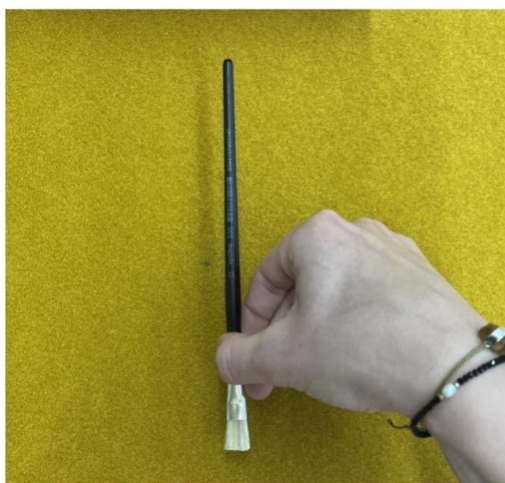
*Obrázek 15: Uchopení štětce
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 16: Srovnání úchopu
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 17: Srovnání úchopu
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 18: Pokládání štětce na
podložku
zdroj: vlastní fotografie*

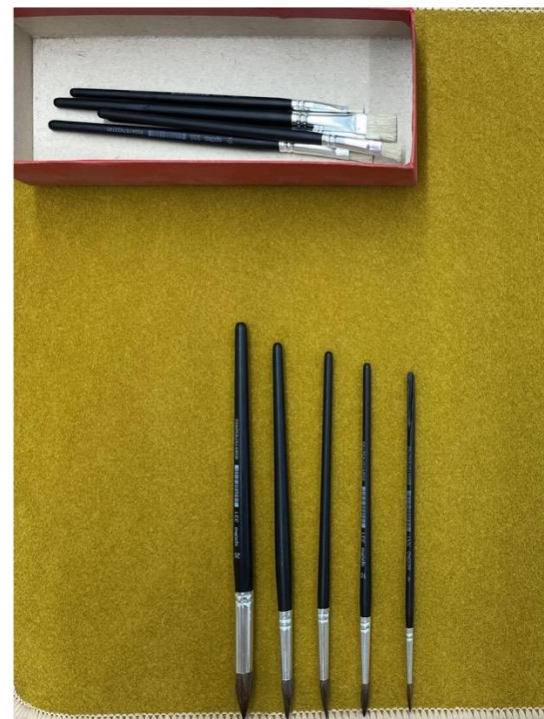
*Obrázek 19: Vyskládané štětce na
podložce
zdroj: vlastní fotografie*

Obrázek 20: Štětce rozříděné podle tvaru
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 21: Ploché štětce podle velikosti
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 22: Kulaté štětce podle velikosti
zdroj: vlastní fotografie

9 Matematika

9.1 Třísložkové karty – geometrické tvary

Třísložkové karty se skládají ze tří částí – karta s obrázkem, karta s textem a karta dohromady s obrázkem a textem. Poslední karta, která obsahuje obrázek s názvem slouží ke kontrole. U obrázků na kartách je důležité, aby měly reálnou podobu, ideální jsou fotografie. Vhodné je používat bílý podklad, dítě soustředí svou pozornost na obrázek. S těmito kartami se pracuje na základě třístupňové lekce.

Třístupňová lekce nebo také třístupňová výuka má za cíl pomoci dítěti lépe porozumět pomůckám, a přitom nám dovolit vědět, jak dobře chápe a přijímá to, co mu ukazujeme. Dále také pomáhá rozšiřovat slovník dítěte a učí se nová slova (G. Hainstock 2013, s. 54).

První stupeň třístupňové lekce je pojmenování – to, co má dítě v ruce dostává jméno. Druhý stupeň je rozpoznávání – slouží k upevnění nového slova. Používáme fráze jako podej mi, ukaž na, dotkni se, zvedni, schovej atd. Třetí stupeň je ověřování. (Montessori ČR)

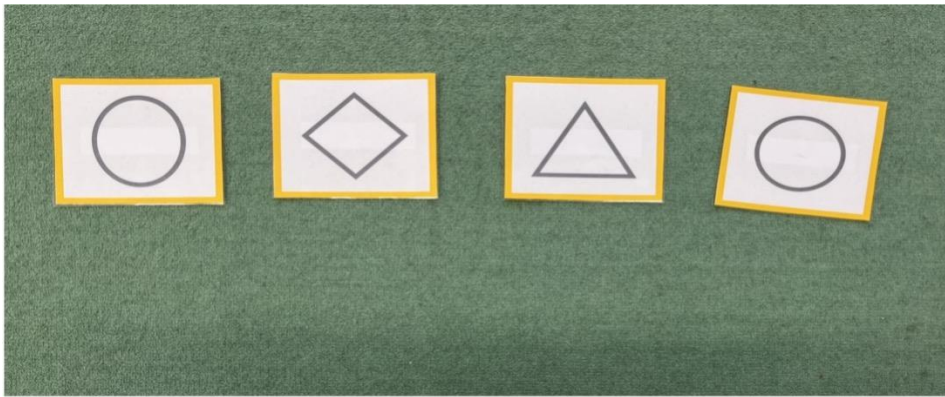
Na kartách se nacházejí čtyři geometrické tvary – trojúhelník, kosočtverec, ovál a kruh. Tvary nejsou vybrány náhodně, vybírala jsem takové, které na obraze v rostlinných prvcích vidím nebo mi je připomínají. Tímto způsobem je dále možné pracovat s dítětem, které zná geometrické tvary a je schopné je pojmenovat. „Jako další tvary na obraze vidíš? Můžeš mi je ukázat?“

Tabulka 4: Třísložkové karty – geometrické tvary

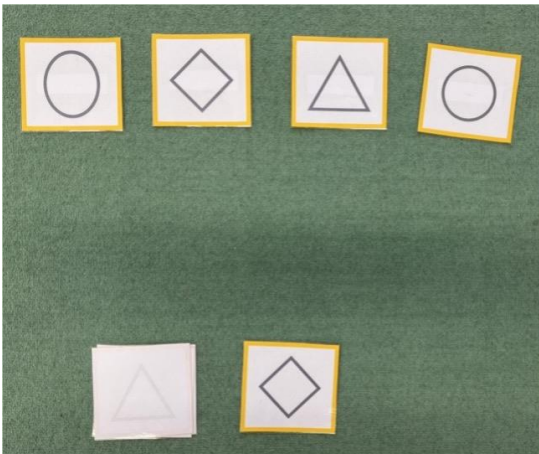
Přímý cíl	zrakové rozlišování a znalosti tvarů, klíč k pochopení tvarů v našem světě
Nepřímý cíl	příprava na geometrii, názvosloví a slovní zásoba, prostorové vnímání
Materiál	třísložkové karty – čtyři karty s obrázkem geometrických tvarů, čtyři karty s názvy geometrických tvarů, čtyři karty s obrázkem i názvem geometrických tvarů
Věk	od 3,5 let

Slovní zásoba	kruh, ovál, kosočtverec, trojúhelník, geometrické tvary
Kontrola chyby	Nesprávně přiřazený tvar ke tvaru. Nesprávné pojmenování. Při tříступňové lekci – rozpoznávání dítě přinese nesprávný tvar.
Postup: zrakové rozlišení	1. Karty s geometrickými tvary vyskládáme vodorovně v levém rohu, zleva doprava. 2. Druhou sadu karet s geometrickými tvary postupně přiřazujeme k vyskládaným kartám.
Postup: pojmenování	3. Postupně ukazujeme na kartičky a pojmenováváme. „To je trojúhelník. To je kosočtverec. To je kruh. To je ovál.“
Postup: rozpoznání	4. V této fázi jde o manipulaci s kartičkami a upevňování pojmů. Dáváme dítěti různé úkoly. „Vezmi trojúhelník a polož ho na židli. Vezmi ovál a dej ho pod koberec...Přines mi trojúhelník. Přines mi ovál.“
Postup: ověření	5. V této fázi se dítěte ptáme a ověřujeme, co si pamatuje. „Co je to?“ Trojúhelník. „Ukaž mi kosočtverec.“
Navazující práce Postup: přiřazování názvů	1. Karty s geometrickými tvary vyskládáme vodorovně v levém rohu, zleva doprava. 2. Karty s názvem položíme na koberec nápisem dolů. 3. Otočíme jednu kartu s názvem a nahlas přečteme, co je na ní napsané. 4. Přiřadíme ke kartě s geometrickým tvarem. 5. Postup opakujeme se všemi názvy. Po dokončení zkontrolujeme, zdali jsme přiřadili názvy ke geometrickým tvarům správně. 6. Otočíme kartu s geometrickým tvarem. 7. Porovnáme název, který jsme přiřadili s názvem, který je zezadu na kartě s geometrickým tvarem.

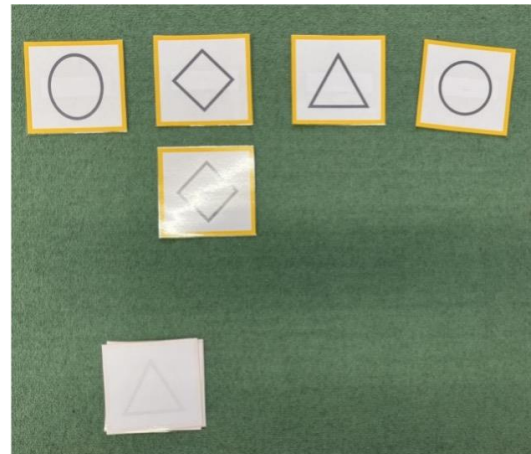
zdroj: vlastní tabulka

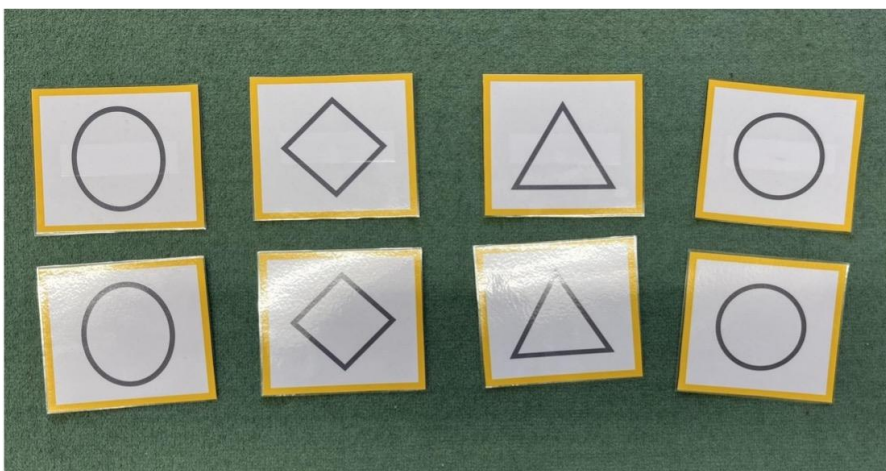
Obrázek 23: Třísložkové karty s geometrickými tvary
zdroj: vlastní fotografie

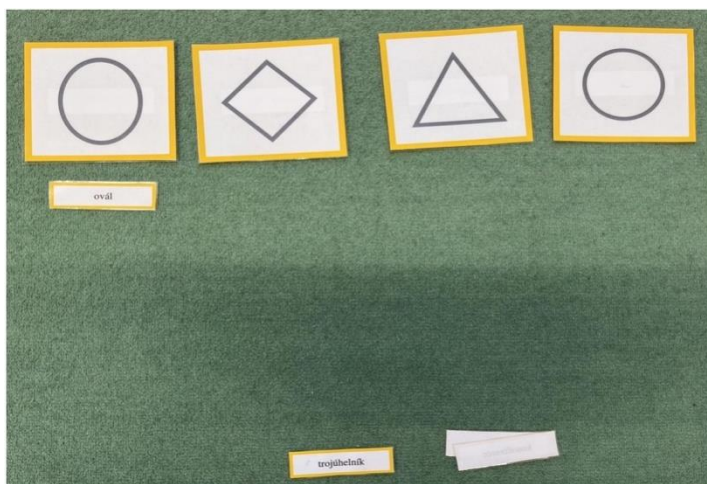
Obrázek 24: Připravená karta
zdroj: vlastní fotografie

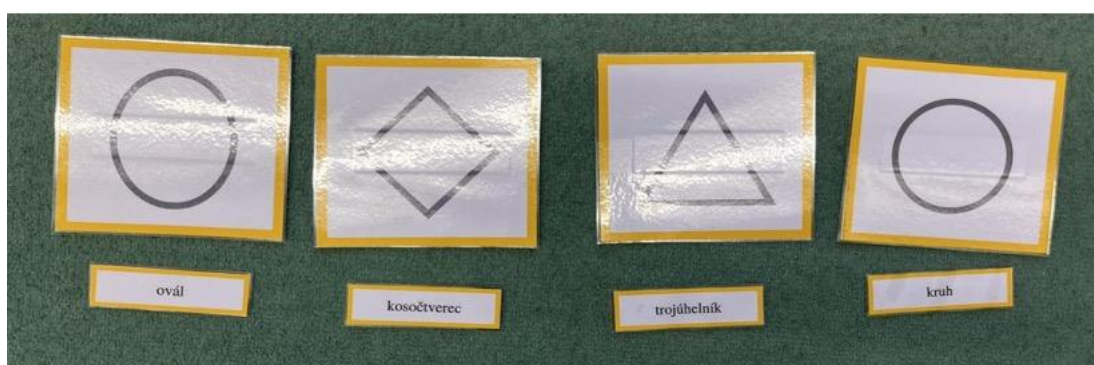
Obrázek 25: Přiřazená karta ke kartě
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 26: Správně přiřazené karty
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 27: Postupné přiřazování názvů
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 28: Přiřazené názvy ke kartám
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 29: Kontrola chyby
zdroj: vlastní fotografie

9.1.1 Postup výroby třísložkových karet s geometrickými tvary

V grafickém programu Canva jsem vytvořila požadované tvary, které jsem potřebovala. Tloušťku ohraničení tvarů jsem volila intuitivně, tak aby byl tvar dobře viditelný, ale zároveň, aby nebyl zbytečně velký. Geometrické tvary poté orámujeme rámečkem ve tvaru čtverce. Barva orámování se řídí podle Montessori kódování, které si většinou volí každá mateřská škola sama. Názvy tvarů orámujeme obdélníkovým rámečkem ve stejné barvě.

Karty s geometrickými tvary a názvy se tisknou vždy dvakrát. Nejprve vše vystříháme a na jednu sadu obrázků nalepím na zadní stranu odpovídající názvy, druhá sada obrázků a názvů zůstává samostatně. Poté stačí připravené karty zalaminovat.

9.2 Razítka – geometrické tvary

Tématem celé police je umění, především malířství. K třísložkovým kartám s geometrickými tvary jsem se tedy rozhodla přidat výtvarnou část. Geometrické tvary, které jsou na kartách, jsem vytvořila z pěnových houbiček také jako razítka. Děti budou mít možnost vytvořit tiskáním tvarů svůj vlastní obraz či tiskátka pouze vyzkoušet podle individuální potřeby.

Skleněnou nádobu s temperovou barvou je vhodné stejnou barvou označit. Na sklenici a víčko nalepíme lepicí pásku v barvě temperové barvy. Tímto způsobem označíme také štětec. Díky tomuto označení dítě vidí, jaké víčko patří, k jaké sklenici, a do jaké barvy štětec patří. Takto předejdeme nechtěnému smíchání barev a vidím v tom také procvičování zrakového rozlišování.

Tabulka 5: Razítka – geometrické tvary

Přímý cíl	tiskání geometrických tvarů pěnovým tiskátkem
Nepřímý cíl	zjemňování pohybů, zdokonalování jemné motoriky, rozvoj tvořivosti
Věk	3 a více
Materiál	pěnová razítka (trojúhelník, kosočtverec, ovál, kruh), temperová

	barva, nádoba na vodu, štětec, táč, čtvrtka, podložka na malování, zástěrka
Slovní zásoba	barva, štětec, tiskání, tiskátko, obtisknout, geometrické tvary, trojúhelník, kosočtverec, ovál, kruh
Postup	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oblečeme si zástěrku. 2. Na stůl si připravíme podložku na malování. 3. Na podložku si přineseme táč s barvou, štětcem, nádobou na vodu a čtvrtku. 4. Do kelímku napustíme vodu. 5. Otevřeme sklenici s temperovou barvou. 6. Štětcem nanese barvu na razítko a odložíme ho do sklenice s vodou. 7. Tiskátko obtiskneme na čtvrtku. 8. Zavřeme sklenici s temperovou barvou. 9. Vylijeme špinavou vodu a umyjeme štětec. 10. Uklidíme táč s malířskými potřebami. 11. Srolujeme a uklidíme podložku. 12. Obraz/čtvrtku dáme uschnout na táč. 13. Sundáme si zástěrku, poskládáme ji a uklidíme.

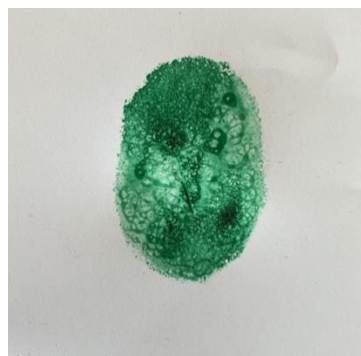
zdroj: vlastní tabulka

*Obrázek 30: Pěnová razítka geometrických tvarů
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 31: Obtisknuté razítko trojúhelník
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 32: Obtisknuté razítko ovál
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 33: Obtisknuté razítko kosočtverec
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 34: Obtisknuté razítko kruh
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 35: Barevně označená sklenice s temperovou barvou
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 36: Barevně označené víčko sklenice a štětce
zdroj: vlastní fotografie*

10 Jazyk

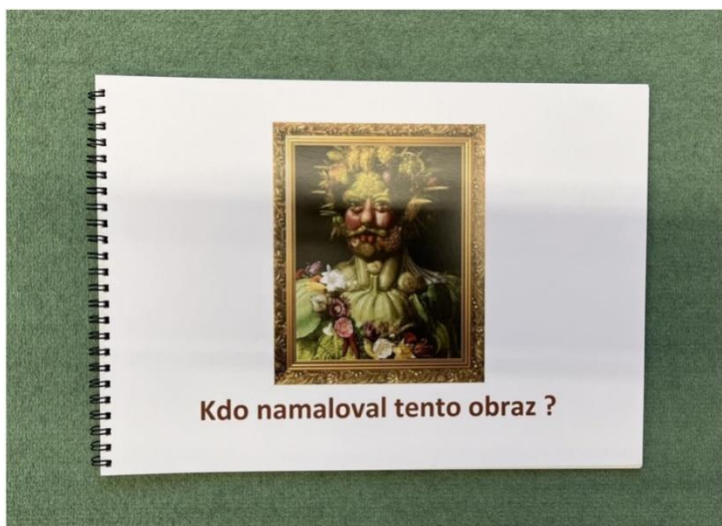
Pomůcky z oblasti jazyka mají dětem představit a přiblížit svět malíře. Co všechno je potřeba k tomu, aby vznikl obraz. Pomůcky jsou vzájemně propojené, k malířským potřebám, které si děti mohou prohlédnout v knize *Kdo namaloval tento obraz?* jsem vytvořila také třísložkové karty. Malíř má v polici také svůj kufřík, ve kterém se vyskytují veškeré potřeby, které jsou vyobrazeny a popsány v knize a na třísložkových kartách. Je důležité, aby mělo dítě možnost si reálné předměty prohlédnout, osahat manipulovat s nimi.

10.1 Kdo namaloval tento obraz

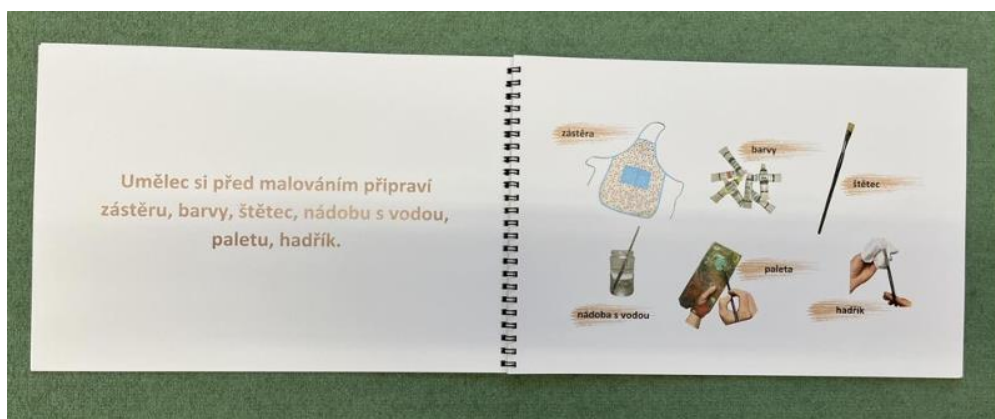
Tabulka 6: *Kdo namaloval tento obraz?*

Přímý cíl	Prvotní seznámení s umělcem Giuseppem Arcimboldem a malířskými potřebami
Nepřímý cíl	Proces přípravy malíře, rozvoj slovní zásoby, první čtení, trpělivost, soustředěnost, naslouchání
Věk	4 a více
Materiál	Knihy <i>Kdo namaloval tento obraz?</i>
Slovní zásoba	Knihy, umělec, malíř, malířské potřeby, štětec, nádoba s vodou, hadřík, zástěrka, palet, temperové barvy
Postup	Práce s knihou je individuální, s každým dítětem jiná, podle jeho možností, schopností a potřeb.

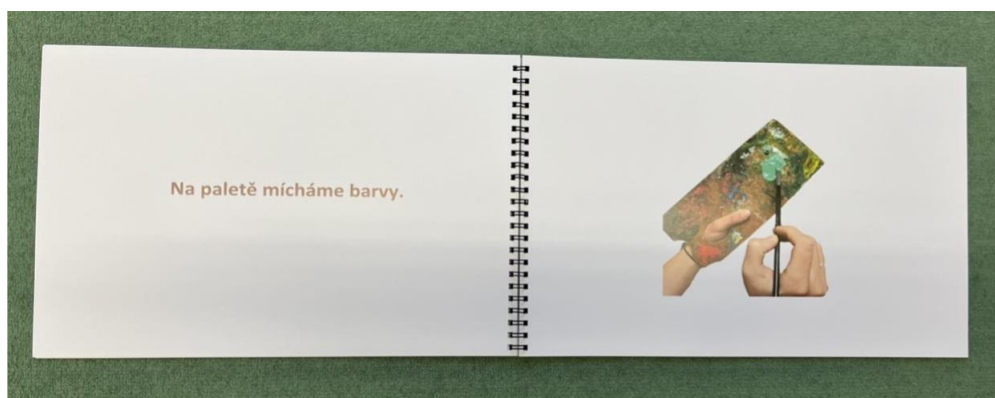
zdroj: vlastní tabulka

Obrázek 37: Titulní strana knihy
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 38: Ukázka z knihy
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 39: Ukázka z knihy
zdroj: vlastní fotografie

10.2 Kufřík s malířskými potřebami

Veškeré malířské potřeby, které jsou na fotografiích v knize a na třísložkových kartách jsou uloženy právě v tomto kufříku. Kufřík jsem se rozhodla zařadit mezi pomůcky z toho důvodu, aby si měly děti možnost pořádně prohlédnout a osahat. Také aby měly představu, jak potřeby vypadají ve skutečnosti. Například jakou mají velikost a z jakého materiálu jsou vyrobené.

Kufřík nabízí několik možností, jak s ním a s potřebami pracovat. Jedna z možností, je pouze prohlížení malířských potřeb, jejich pojmenování a následná třístupňová lekce. Dále je možné přidat k fyzickým reálným potřebám třísložkové karty a přiřazovat obrázek k předmětu či název k předmětu. První krok je ale vždy osahání a prohlédnutí reálného předmětu.

Vyndávání malířských potřeb z kufříku má svou určitou posloupnost, podle toho, v jakém pořadí bychom potřeby používali. Dále je také pořadí, v jakém budeme potřeby vydávat ovlivněno pořadím, jakým je budeme zpět uklízet, tak aby nám žádná nepřekážela. Vždy, při každé práci s temperovými barvami, si jako první oblékáme zástěru, tudíž ji vyndáme z kufříku jako první. Dále následuje štětec, nádoba na vodu, paleta, temperová barva a nakonec hadřík. Úklid pomůcek je v opačném pořadí. Je možné a velice pravděpodobné, že děti nebudou z kufříku vyndávat a zpět uklízet potřeby v pořadí, jakým jsem zde uvedla. Je ale potřeba, aby v prvotní ukázce toto pořadí viděly.

Štětec, který se v kufříku nachází je vždy položený vodorovně, štetinami směrem doprava. Způsob toho položení vede ke správnému úchopu.

Tabulka 7: Kufřík s malířskými potřebami

Přímý cíl	seznámení s malířskými potřebami a jejich pojmenování
Nepřímý cíl	rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj slovní zásoby, rozvoj prostorové orientace
Materiál	malířský kufřík, štětec, temperová barva, hadřík, nádoba na vodu, paleta, zástěrka
Věk	od 3,5 let

Slovní zásoba	malířský kufřík, malířské potřeby, štětec, temperová barva, hadřík, nádoba na vodu, paleta, zástěrka, slovní zásob z prostorové orientace
Kontrola chyby	dítě odnese nesprávný předmět, dítě přinese nesprávný předmět, nesprávné přiřazení karty k předmětu, nesprávně přiřazený název k předmětu
Postup: vyndávání a uklízení malířských potřeb	1. Rozložíme koberec. Vyndávání z kufříku: 2. Do horního levého rohu koberce položíme malířský kufřík a otevřeme ho. 3. Postupně začneme vyndávat z kufříku na koberec malířské potřeby podle posloupnosti (zástěra, štětec, nádoba na vodu, paleta, temperová barva, hadřík). Vodorovně, zleva doprava vedle kufříku. Uklízení zpět do kufříku: 4. Postupně začneme malířské potřeby uklízet zpět do kufříku. Začínáme zprava doleva od hadříku. 5. Uklidíme malířský kufřík. 6. Srolujeme a uklidíme koberec.
Postup: třístupňová lekce	1. Rozložíme koberec. 2. Malířské potřeby postupně vyskládáme vodorovně zleva doprava podle dané posloupnosti.
Postup: pojmenování	3. Postupně ukazujeme na předměty a pojmenováváme. „To je štětec. To je paleta. To je temperová barva. To je hadřík. To je nádoba na vodu. To je malířský kufřík. To je Zástěrka.“
Postup: rozpoznání	4. V této fázi jde o manipulaci s potřebami a upevňování pojmů. Dáváme dítěti různé úkoly. „Vezmi štětec a odnes ho na stůl. Vezmi paletu a odnes ji pod židli. Vezmi zástěrku a odnes ji k malířskému stojanu. Vezmi temperovou barvu a dej ji do kufříku...Podej mi štětec. Podej mi paletu. Jdi, a podej mi zástěrku. Podej mi štětec.“
Postup: ověřování	5. V této fázi se dítěte ptáme a ověřujeme, co si pamatuje. Klademe otázky.

	„Co je to?“ Paleta. Ukaž mi malířský kufřík.
Postup: přiřazování předmět a karta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozložíme koberec. 2. Malířské potřeby postupně vyskládáme vodorovně zleva doprava. 3. Třísložkové karty postupně přiřazujeme k vyskládaným malířským potřebám. 4. Karty posbíráme, a na koberec je položíme obrázkem dolu. 5. Otočíme jednu kartu a přiřadíme ke správnému předmětu. 6. Takto přiřadíme všechny karty.

zdroj: vlastní tabulka

*Obrázek 40: Připravená pomůcka
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 41: Otevřený malířský kufřík
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 42: Postupné vyndávání potřeb
z kufříku
zdroj: vlastní fotografie*

Obrázek 43: Vyndané malířské potřeby
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 44: Přiřazené tříslóžkové karty k předmětům
zdroj: vlastní fotografie

10.2.1 Rozkládání a skládání zástěrky

V Montessori mají veškeré pomůcky svůj daný řád a postup, jinak tomu není ani u rozkládání a skládání zástěrky. V malířském kufříku musí být vždy poskládaná podle postupu, položena je poskládanou částí nahoru, tak, aby ji dítě mohlo jednoduše rozložit.

Tabulka 8: Rozkládání a skládání zástěrky

Přímý cíl	skládání a rozkládání zástěrky
Nepřímý cíl	rozvoj jemné motoriky, sebeobsluha, pořádek
Materiál	pogumovaná či látková zástěrka
Věk	3 a více
Slovní zásoba	zástěrka, šňůrka, rozložit složit
Kontrola chyby	zástěrka není složená
Postup	<p>Rozložení zástěrky:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Položíme zástěrku na koberec.2. Rozložíme zástěrku zleva doprava, zprava doleva a natáhneme šňůrky.3. Rozložíme shora dolů a natáhneme všechny šňůrky.4. Rozložíme zdola nahoru a narovnáme všechny šňůrky.5. Zástěrka je rozložena. <p>Složení zástěrky:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Položíme zástěrku na koberec, uhladíme a natáhneme šňůrky.2. Chytíme oběma rukama za horní roh a horní šňůrku. Přehneme shora dolů, srovnáme na dolní rohy a srovnáme šňůrky na sebe.3. Chytíme oběma rukama za dolní rohy a šňůrky. Přehneme zdola nahoru, srovnáme rohy k sobě a uhladíme.4. Srovnáme všechny šňůrky doprostřed.5. Chytíme levé rohy a přehneme v 1/3 zástěrky zleva doprava.6. Chytíme pravé rohy a přehneme v 1/3 zástěrky zprava doleva. <p>Upravíme rohy na sebe a uhladíme.</p> <ol style="list-style-type: none">7. Zástěrka je složena.

zdroj: vlastní tabulka

Postup rozkládání zástěrky

Obrázek 45: Složená zástěrka
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 46: Rozkládání zástěrky zleva
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 47: Rozložená zástěrka zleva doprava
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 48: Rozkládání zástěrky zprava doleva
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 49: Rozložená zástěrka zprava doleva
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 50: Narovnané šňůrky zástěrky
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 51: Rozložení zástěrky shora dolů
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 52: Rozkládání zástěrky zdola nahoru
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 53: Rozložená zástěrka
zdroj: vlastní fotografie

Postup skládání zástěrky

Obrázek 54: Rozložená zástěrka
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 55: Složení zástěrky shora dolů a srovnání všech šňůrek
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 56: Složení zástěrky zdola nahoru
zdroj: vlastní fotografie

*Obrázek 57: Složení zástěrky zleva doprava
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 58: Složení zástěrky zprava doleva
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 59: Složená zástěrka
zdroj: vlastní fotografie*

10.3 Třísložkové karty – malířské potřeby

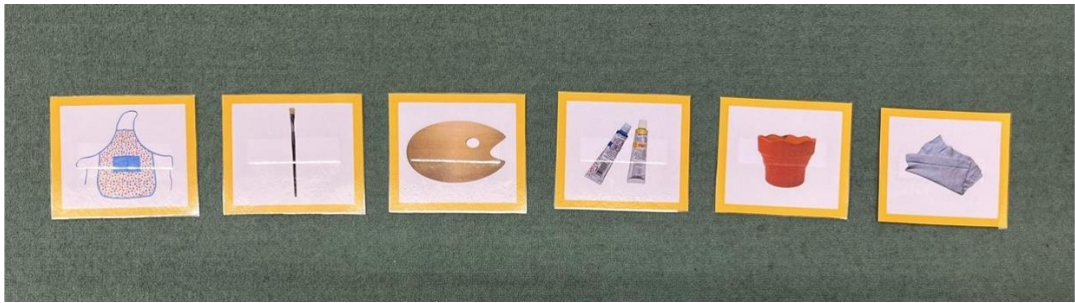
Tyto třísložkové karty mají stejný princip, jako třísložkové karty s geometrickými tvary. Jsou složené ze tří karet – karta s obrázkem, karta s názvem a karta s obrázkem a názvem dohromady. Na kartách jsou použity reálné fotografie malířských potřeb, které se vyskytují v malířském kufříku.

Tabulka 9: Třísložkové karty – malířské potřeby

Přímý cíl	Seznámení s malířskými potřebami a jejich pojmenování
Nepřímý cíl	názvosloví a slovní zásoba, prostorová orientace, rozvoj jemné a hrubé motoriky
Věk	od 3,5 let
Materiál	třísložkové karty – šest karet s obrázky malířských potřeb, šest karet s názvy malířských potřeb, šest karet s obrázky i názvy malířských potřeby
Slovní zásoba	malířské potřeby, štětec, malířské barvy, paleta, hadřík, nádoba s vodou, zástěrka
Kontrola chyby	Dítě odnese nesprávnou kartičku s malířskou potřebou, dítě přinese nesprávnou kartičku s malířskou potřebou, nesprávně přiřazený název ke kartičce s malířskou potřebou.
Postup: třístupňová lekce	1. Rozložíme koberec. 2. Karty s malířskými potřebami postupně vyskládáme vodorovně zleva doprava na koberec.
Postup: pojmenování	3. Postupně ukazujeme na kartičky a pojmenováváme. „To je štětec. To je paleta. To je nádoba na vodu. To jsou temperové barvy. To je hadřík. To je zástěrka.“
Postup: rozpoznání	4. V této fázi jde o manipulaci s kartičkami a upevňování pojmů. Dáváme dítěti různé úkoly.

	„Vezmi štětec a polož ho pod koberec. Vezmi paletu a polož ji na okno. Vezmi zástěrku a polož ji vedle piana... Přines mi štětec. Přines mi paletu. Přines mi zástěrku.“
Postup: ověření	5. V této fázi se dítěte ptáme a ověřujeme, co si pamatuje. Klademe otázky. „Co je to?“ Štětec. „Ukaž mi paletu“
Postup: přiřazování názvu	1. Rozložíme koberec. 2. Karty s malířskými potřebami (s názvem na druhé straně) postupně vyskládáme vodorovně zleva doprava na koberec. 3. Na koberec si připravíme také karty s názvy malířskými potřebami, položíme na koberec názvem dolu. 4. Otočíme kartu s názvem, přečteme ji a přiřadíme ke kartě s malířskou potřebou. 5. Postup opakujeme se všemi názvy. Po dokončení práce zkontrolujeme, zdali jsme přiřadili názvy k předmětům správně. 6. Otočíme kartu s malířkou potřebou. 7. Porovnáme název na kartě, kartě, kterou jsme přiřadili s názvem na kartě s malířskou potřebou. 8. Postup opakujeme u všech karet.

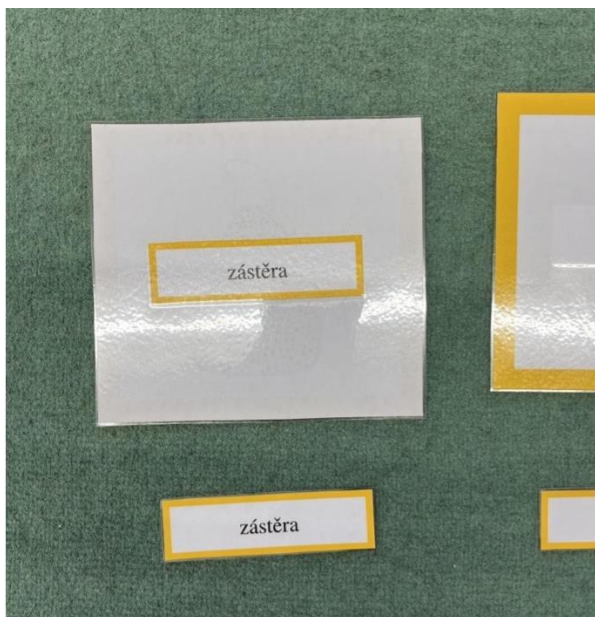
zdroj: vlastní tabulka

Obrázek 60: Karty s malířskými potřebami
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 61: Přiřazené názvy ke kartám
zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 62: Kontrola chyby
zdroj: vlastní fotografie

10.3.1 Postup výroby třísložkových karet

Výroba třísložkových karet s reálnými fotografiemi je poměrně časově náročná. Předměty, na které chceme karty tvořit je potřeba nafotit. Následující kroky se odehrávají v grafickém programu, já jsem pracovala v aplikaci Canva. Fotografie je nutné upravit tím, že odstraníme jejich pozadí tak, aby pod fotografií předmětu vznikl bílý podklad, který při práci nebude dítě rušit. Poté vytvoříme rámeček ve tvaru čtverce, do kterého upravenou fotografii vložíme. Barvy orámování se řídí podle Montessori kódování, které si většinou zvolí každá mateřská škola sama. Velikost karet se pohybuje okolo deseti centimetrů, samozřejmě vždy podle velikosti fotografií či obrázků, aby bylo vše zřetelné a viditelné. Nápis předmětů orámujeme obdélníkovým rámečkem ve stejné barvě. Velikost písma musí být opět dobře viditelné.

Karty s fotografiemi a obrázky se tisknou vždy dvakrát. Nejprve vše vystříhneme a na jednu sadu fotografií nalepíme zezadu odpovídající nápisy, druhá sada zůstává samostatně. Poté stačí připravené karty zalaminovat.

11 Poznáváme svět

11.1 Pokus – míchání barev

Dlouho jsem přemýšlela, jaký pokus by byl k tématu umění a malířství vhodný. Na obrazu *Rudolf II. jako Vertumnus* se vyskytuje několik barev v různých odstínech, což mě dovedlo k pokusu míchání barev. Chtěla bych dětem tímto způsobem předat informaci o primárních a sekundárních barvách. Jestliže nemám k dispozici zelenou barvu, ale mám modrou a žlutou barvu, zelenou si snadno vytvořím.

Skleněné nádoby, ve kterých jsou temperové barvy, je vhodné danou barvou označit. Proužkem barevné lepicí pásky oblepíme skleničku. Víčko nádoby také označíme páskou. Podle barvy pásky na sklenici a na víčku dítě pozná, že k sobě patří a víčka nepromíchá.

Tabulka 10: Pokus – míchání barev

Přímý cíl	namíchání sekundární barvy ze dvou základních barev
Nepřímý cíl	koordinace oko-ruka, rozvoj jemné motoriky, rozvoj vnímání a objevování barev
Věk	4,5 a více
Materiál	žlutá temperová barva, modrá temperová barva, dvě dřevěné špachtle, čtvrtka A5, ták
Slovní zásoba	temperová barva, žlutá, modrá, zelená, namíchat
Kontrola chyby	nesprávně namíchaná barva, převažuje jedna barva, neuklizené prostředí
Postup	<ol style="list-style-type: none">1. Oblečeme si zástěrku.2. Na stůl si připravíme podložku a přineseme ták s pomůckami.3. Otevřeme nádoby s temperovými barvami.4. Špachtlí nabere žlutou temperovou barvu a nanese ji na čtvrtku.5. Druhou špachtlí nabere modrou temperovou barvu a nanese ji na čtvrtku.6. Žlutou a modrou barvu smícháme dohromady špachtlí.

7. Zavřeme nádoby s temperovými barvami.
8. Vyhodíme špachtle do koše.
9. Čtvrtku necháme na tácu uschnout.
10. Sundáme si zástěrku, složíme ji a uklidíme.

zdroj: vlastní tabulka

*Obrázek 63: Namíchaná fialová barva
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 64: Namíchaná zelená barva
zdroj: vlastní fotografie*

*Obrázek 65: Namíchaná oranžová barva
zdroj: vlastní fotografie*

11.1.1 Námět na předcházející průpravnou činnost

Práci s temperovými barvami jsem zvolila záměrně, z důvodu jejich výskytu v malířském kufříku, na tříslložkových kartách a v knize *Kdo namaloval tento obraz*. Obraz *Rudolf II jako Vertumnus* je namalován olejovými barvami, temperami jsem dětem chtěla přiblížit podobnost barev.

V praxi bych doporučila zařadit průpravnou činnost předcházející míchání temperových barev, a to míchání vodových barev kapáním. Vodové barvy se do sebe vypijí a smíchají se samy, dítě může tedy celý proces „tvorby“ nové barvy pozorovat.

Postup tohoto pokusu je velice jednoduchý, jsou k němu potřeba dvě pipety a barvy, které chce míchat. Na čtvrtku stačí kápnout pipetou obě barvy a pozorovat.

11.2 Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba

Tato pomůcka je spíše takovým doplňkem, který zakončuje celou polici. Jedná se o rozšiřující informace k malířovi a jeho tvorbě, které jsou dítě předávány pomocí karet s obrázky. Karet je dohromady sedm, na jedné je autoportrét malíře, na druhé je jeho jméno, jak se píše a na třetí je jeho jméno, jak se čte. Na těchto kartách se jmény můžeme dítěti ukázat a vysvětlit, že v některých jazycích, v našem případě v italštině, se čtou nějaká písmena jinak. Na zbylých čtyřech kartách jsou další obrazy Arcimbolda, dítě si tedy uvědomí, že umělec vytvořil a namaloval několik obrazů. Můžeme poukázat na typickou malířovu tvorbu a jeho osobitý styl. Dále je možné obrázky porovnávat, hledat shody či rozdíly.

Práce s touto pomůckou je individuální, podle věku dítě, jeho potřeb a možností. Postup práce není pevně daný a určený, s každým dítětem bude práce odlišná. Některé dítě se k této pomůcce nemusí ani dopracovat.

Tabulka 11: Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba

Přímý cíl	rozšiřující informace o malířovi a jeho tvorbě
Nepřímý cíl	první čtení, zrakové vnímání a rozlišování, objevování světa malíře
Věk	4,5 a více
Materiál	karta s autoportrétem malíře, dvě karty se jménem – jedna, jak se jméno píše, druhá, jak se čte, čtyři karty s obrazy

zdroj: vlastní tabulka

Giuseppe Arcimboldo

Džusepe Arčimboldo

*Obrázek 66: Giuseppe Arcimboldo a jeho tvorba
zdroj: vlastní fotografie*

12 Revize a zpětná vazba pedagogů z praxe

Bohužel jsem neměla možnost pomůcky a tvůrčí aktivity, které jsem vytvořila v mateřské škole vyzkoušet. Ověření v praxi nebylo možné z dlouhodobého hlediska umístění police ve třídě, časové náročnosti a individuálnímu zrání každého jednotlivého dítěte. Z tohoto důvodu jsem jako ověřovací metodu své práce zvolila revizi s dvěma průvodky a Bc. Zdenkou Drobníkovou. S paní Kadlecovou jsem konzultovala svou práci od začátku do konce, velice mi pomohla díky své dlouhodobé praxi v oblasti Montessori. Paní Drobníkovou jsem si vybrala jako druhého konzultanta z praxe, jelikož nedávno absolvovala Montessori kurz *Umění pro děti 3-6 let*.

Připravila jsem si dvě otázky, které jsem průvodkyním položila, ony na ně odpověděly a dále jsme rozvinuly debatu o dalších tématech, které se mé práce týkají.

Myslíte si, že jsem dostatečně obsáhla všech pět vzdělávacích oblastí Montessori?

Podle paní Drobníkové je obsažení police a Montessori vzdělávacích oblastí v pořádku a dostačující. Díky této otázce jsme plynule přešly k tématu přípravných aktivit, nápadům na elipsy a aktivit po prožitku. Tyto aktivity je možné uplatnit v praxi poté, co umístíme polici do třídy a pozorujeme, jak na ni děti reagují, jaký o ni projevují zájem a jaké aktivity jsou pro ně nejvíce přitažlivé.

Podle paní Kadlecové jsem obsáhla všechny Montessori vzdělávací oblasti tak, aby byla možnost zaujmout všechny věkové skupiny dětí a jejich individuální různorodé zájmy.

Umíte si představit, že využijete soubor tvůrčích aktivit a pomůcek, které jsem vytvořila v praxi?

Odpověď paní Drobníkové mě velice potěšila, jelikož zněla „samozřejmě ano“. Následně mi vysvětlila, že policový systém se vždy vztahuje k nějakému nadřazenému tématu, je potřeba ho zasadit do určitého kontextu a uceleného celku. Shodly jsme se, že téma, kterému jsem se věnovala, by bylo možné zařadit například do kontextu s Českou republikou. Giuseppe Arcimboldo byl sice Italský malíř, ale dílo *Rudolf II jako Vertumnus*, ze kterého vycházím vyobrazuje Habsburského císaře. Portrét je složen z ovoce, zelenin a rostlin z celého ročního období, police by se dala tedy také zařadit do kontextu Čtvero ročních období.

S paní Kadlecovou jsme od začátku vedly práci tak, aby byla v praxi využitelná. Záměr konzultací i samotná tvorba tvůrčích aktivit a pomůcek byl takový, aby bylo možné polici

v Montessori mateřské škole využít. Do budoucna počítáme s umístěním police do třídy a jejím plným využitím.

13 Závěr

V této bakalářské práci jsem se věnovala Montessori pedagogice v předškolním vzdělávání, jsou zde vysvětleny Montessori principy a metody. Mým hlavním cílem byla výroba tvůrčích aktivit a Montessori pomůcek na základě tvorby italského malíře Giuseppeho Arcimbolda. Veškeré činnosti jsou sdruženy do policového systému.

Teoretická část práce pojednává o předškolním vzdělávání a vývoji dítěte v tomto období. Jelikož je část teoretická úzce spjata s částí praktickou, věnovala jsem se vývojovým oblastem, které jsou rozvíjeny pomůckami a tvůrčími aktivitami, jimiž jsem se zabývala v části praktické. Jednotlivé vývojové oblasti dítěte jsou popsány z pohledu vývojové psychologie, ale především z pohledu Montessori senzitivních fází. Dále v teoretické části následují kapitoly o osobnosti Marie Montessori, jejích principech a vzdělávacích oblastech. Zmiňuji se také o umělci Giuseppe Arcimboldovi a jeho obraze *Rudolf II jako Vertumnus*, od kterého se veškeré mé aktivity a pomůcky odvíjí.

V praktické části jsem se věnovala výrobě Montessori pomůcek a tvůrčích aktivit na základě obrazu *Rudolf II jako Vertumnus* od italského malíře Giuseppeho Arcimbolda, které mají děti seznámit s uměním, především s malířstvím. Ke každé pomůcce jsem vytvořila tabulku s podrobným popisem a postupem, jak s pomůckou pracovat. Dále jsem vyložila fotografický postup pro lepší představu a přehlednost.

Jak jsem se již jednou zmiňovala v předešlé kapitole, pomůcky jsem bohužel neměla možnost v mateřské škole vyzkoušet, otestovat a uplatnit. Veškeré pomůcky a aktivity jsou ve třídě umístěny dlouhodobě, jelikož se s nimi nepracuje plánovaně, ale až tehdy, kdy dítě projeví o práci s pomůckou zájem. Dalším důvodem dlouhodobého umístění aktivity je individuální dozrání každého dítěte. K pomůckám se také pojí různé předcházející, navazující činnosti a elipsy, které také probíhají v delším časovém úseku. Po celou dobu procesu od vymýšlení aktivit, přes výrobu až po konečnou kompletaci jsem byla v kontaktu s paní ředitelkou mateřské školy Montessori v Jablonci nad Nisou, Ing. Kateřinou Kadlecovou, která má dlouhodobou praxi. Veškeré kroky a myšlenky jsme společně konzultovaly, aby bylo vše správně a v souladu s Montessori metodami. Práci jsem ověřovala pomocí revize s paní ředitelkou Ing. Kadlecovou a průvodkyní Bc. Zdenkou Drobníkovou. Průvodkyním jsem položila otázky k mé práci. Jedna otázka se týkala obsahu, zdali jsem dostatečně obsáhla všechny Montessori vzdělávací oblasti. Druhou otázkou jsem chtěla zjistit, jestli je má práce vhodná pro použití v praxi.

Průvodkyně na mnou položené otázky odpověděly, zhodnotily jednotlivé činnosti, ale také práci jako celek. Dále jsme rozvinuly debatu o dalších aktivitách a činnostech, které by byli možné realizovat v praxi. Jednalo se především o náměty na elipsy po prožitku, ale také předcházející činnosti.

Celý proces výroby pomůcek mě velice obohatil. Práci s jednotlivými pomůckami a jejich princip jsem nejlépe pochopila při samotné tvorbě mnohem rychleji a snadněji. Díky této práci jsem prohloubila své vědomosti o Montessori pedagogice v předškolním věku z teoretického, ale především z praktického hlediska. Zadaný cíl práce byl splněn.

Seznam použité literatury

- CIPRO, M. 1984. *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama.
- DEVIESOVÁ, S. 2019. *Montessori batole*. Praha: Esence. ISBN 978-80-7617-881-6.
- HAINSTOCK, Elizabeht G. 2013 – *Metoda montessori a jak ji učit doma, předškolní léta*. Praha: Pragma ISBN 978-80-7349-370-7.
- HILLEBRANDOVÁ, V. 2016. *Vzdělávací kurz pedagogiky Montessori: Úvod do cvičení praktického života*. Praha: Montessori ČR, z.s.
- HILLEBRANDOVÁ, V. *Studijní materiál: Poznáváme svět*.
- KADLECOVÁ, K. 2016-2017. *Pomůcková kniha: Praktický život*. Praha: diplomovaný vzdělávací kurz Montessori ČR, z.s.
- KADLECOVÁ, K. 2016-2017. *Pomůcková kniha: Smylová výchova*. Praha: diplomovaný vzdělávací kurz Montessori ČR, z.s.
- KADLECOVÁ, K. 2016-2017. *Pomůcková kniha: Matematika*. Praha: diplomovaný vzdělávací kurz Montessori ČR, z.s.
- KADLECOVÁ, K. 2016-2017. *Pomůcková kniha: Jazyk*. Praha: diplomovaný vzdělávací kurz Montessori ČR, z.s.
- KADLECOVÁ, K. 2016-2017. *Pomůcková kniha: Poznáváme svět*. Praha: diplomovaný vzdělávací kurz Montessori ČR, z.s.
- KRIEGESKORTE, W. 2018. *Giuseppe Arcimboldo: 1527-1593*. Praha: Slovat, ISBN 3-8228-2569-7.
- LIVOROVÁ, S., MACEK, V. 2024. *Umění pro děti 3-6*. Praha: Montessori ČR, z.s.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.
- MONTESSORI, M. 2012. *Tajuplné dětství*. Praha: Triton ISBN 978-80-7387-382-0.
- RANDÁKOVÁ, K. 2013. *Vzdělávací kurz pedagogiky Montessori: Jazyková výchova pro práci s dětmi 3-6 let*. Praha: Montessori ČR, z.s.

ŠEBESTOVÁ, V., ŠVARCOVÁ, J. 1996: *Maria Montessori – aktuálně*. Praha: Vyšší pedagogická škola a gymnázium.

THOROVÁ, K. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

ŽÁKOVÁ, M., LIVOROVÁ, S., DLOUHÁ, D. 2013. *Smyslová výchova*. Praha: Montessori ČR, z.s.

Elektronické zdroje

Historie společnosti Montessori ČR. *Montessori ČR* [online]. 1999. Praha: Montessori ČR, z.s. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/o-nas/historie>

Maria Montessori. *Montessori ČR* [online]. 1999. Praha: Montessori ČR, z.s. [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/maria-montessori>

Principy. *Montessori ČR* [online]. 1999. Praha: Montessori ČR, z.s. [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/zakladni-principy>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *MŠMT* [online]. 2021. Praha: MŠMT. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/56051_1_1/

Slovníček. *Montessori ČR* [online]. 1999. Praha: Montessori ČR, z.s. [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/slovnicek>

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání Montessori vzdělávací program. *Montessori JBC* [online]. 2018. Jablonec nad Nisou: Mateřská škola Montessori. Dostupné z: <https://montessori-jbc.cz/wp-content/uploads/2018/08/svp2018.doc>